

פרשת וארא

תשפ"ו

גיליון 294

א לעבטיגער שבת

הארט השבת

אמרים פנינים וסיפורים על פרשת השבוע

מאת הרב יהודה צבי שפירא

מתוך צרה המציאם פדות ורוחה

פניני פרשה

"הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים... הם המדברים אל פרעה מלך מצרים... הוא משה ואהרן" (ו', כ"ו-כ"ז)

לכאורה קשה למה בתחילה קראם בלשון 'יחיד' **"הוא אהרן ומשה"**. וכן בהמשך **"הוא משה ואהרן"**. ורק באמצע קראם בלשון רבים: **"הם המדברים אל פרעה מלך מצרים"**.

אולם יש לומר שעצם משה ואהרן היו כאחד, שלא היה ביניהם שום קנאה ותחרות, וכדברי הכתוב: **"וראך ושמה בליבך"**. לכן הם נקראים בלשון יחיד – **הוא**. אולם כשהיו צריכים **לדבר לפרעה** שאז היה להם ציווי מפורש: **"ואהרן אחיך יהיה נביאך"** שם כתוב בלשון רבים: **"הם המדברים"**, כי הרי אז הם היו שניים בפועל ובמציאות.

"ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אותתי ואת מופתי" (ז' א)

אפ"ל על פי המבואר (זוה"ק ויקרא מ"ז ע"ב) בסוד **"יתרון האור מן החושך"** כי אם לא היה חושך בעולם לא היה ניכר טובת האור, מאחר שהיה אור בקביעות איך היה עולה על הדעת שיש בחינת החושך בעולם, ועי"ש שהאריך בזה.

וזהו: **"ואני אקשה את לב פרעה"** ולאחריו: **"והרביתי את אותתי ואת מופתי – בארץ – מצרים"** – דמתוך הקושי באו האותות והגאולה.

"ומשה בן שמונים שנה ואהרן בן שלש ושמנים שנה בדברם אל פרעה" (ז' ז)

על פי מה דאיתא (ליקו"מ ק"פ ועוד) שאין הדין נמתק אלא בשרשן, וזהו, משה בן שמונים שנה ע"פ הכתוב: **"ואם גבורות שמונים שנה"** (תהילים ד'). ובמשנה (אבות ה כב): **"בן שמונים לגבורה"** הרומז על 'דינים'. ובאהרן כתוב **"שלש ושמנים שנה"** עם הכולל עולה במספרי פ"ו כמניין **"אלקים"** דינים.

ואפשר להוסיף: שזה גם לשון **"בדברים"** לשון קשה הוא כמובא (רש"י שמות ב'). לכן כשבאו אל פרעה והיו צריכים להמתיק הדין רמוז כאן דינים שיומתק הדינים בשרשן.

"שלח את עמי ויעבדוני" (ז' טז)

עמי בגימ' מאה ועשרים, ימי שני חיי אדם. כשבוצרין האדם לקיים **"ויעבדוני"** – חיי הגשמיים צריכים להיות טפלים לגבוי, וכדברי רז"ל: שהעולם הזה דומה לפרוזדור בטרם הכניסה הטורקלין. וזהו: **שלח – את עמי**.

כן אפשר לומר: שא"א להגיע לשלימות **"ויעבדוני"** רק ע"י **"שלח את עמי"** ההתנתק מבני האדם וחברים המעכבים אותו מלעסוק בעבודת

בתוך הצרה נמצא הצהר

וכך הוא בכל דוחק, בכל צער ומצוקה פשוטה עלינו להתחזק ולדעת שבתוך כל אלו נמצא הרחבתו וישועתו יתברך ברוך הוא: **"גם אפילו בהצרה בעצמה, השם יתברך מרחיב לנו, כי אם יסתכל האדם על חסדי ה' יראה, שאפילו בעת שהשם יתברך מצר לו, גם בהצרה בעצמה, השם יתברך מרחיב לו, ומגדיל חסדו עמו"** (ליקו"מ קצה).

בתוך 'הצרה' נמצא 'הצהר' והאור, בינגע' שרוי גם 'העונג', בעומק ה'מניעות יש את ה'נעימות', 'יוצר אור ובורא חושך' ביחד נאמרים בתפילה.

הוי"ה הוא האלוקים

וכך הם דבריו ב'ליקוטי הלכות' (ריבית ה לא) בפרשייתנו: **"וזה יודבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה' כי כל הקושיות שקשה על השם יתברך נמשך מהסתרת האמת, שמשם נמשכים דרכי ה' שאי אפשר להשיג, שהם בחינת צדיק וטוב לו, צדיק ורע לו, רשע וטוב לו. והכל בשביל הבחירה."**

וזהו: **"יודבר אלוקים"**, בחינת דין. ויאמר אליו אני ה', בחינת רחמים. הינו שהודיעו שהוי"ה הוא האלוקים, והכל אחד. כי מידת הרחמים ומידת הדין הכל אחד באמת לאמיתו רק שאי אפשר להשיג זאת, כי עצם אמיתת דרכיו ומידותיו יתברך אי אפשר להשיג כמו שאי אפשר להשיג את עצמותו יתברך.

אנו לא מבינים, לא מכירים ולא משיגים – אך זו היא הנהגתו ית'. בתוך ה'יודבר א' אל משה' – 'דיבורים' קשים וגבורות – 'אלוקים' – 'דינים', יש את ה'ויאמר אליו אני ה' – 'יאמירה' רכה ורחמים מידת הוי"ה.

הבו ונחיה בדרך חיים זו, בדרכי אבותינו ומאורינו – לראות תמיד את חסדו ונפלאותיו הגדולים, וגם זמני מיצר ודוחק לא יעלימו ויסתירו זאת מאתנו. בתוך הצרה נחפש וגם נמצא בעזרת ה' את הרווחה והפדות. ובכך נמשיך עלינו גם את הארת חסדו והבטחתו לאבות הקדושים, להם, ולדורות, את ה'וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב', התגלות עינא פיקחא ממנו יתברך.

שירת הפרשה

"ויאמר אליו אני ה'" – עם 'וידבר אלוקים' במידת הדין – אלוקים, מסתתרים – רחמים.

גם אם הם נראים קשים ודינים יש לדעת שדרכיו יתברך – איננו מבינים.

'צרה' – בתבת 'צהר' פאזיותיה מארגים 'נגע' מתהפך לענג' ברחמי הרבים.

תמיד נראה הארת חסדו הגדולים גם אם הם בצר ובמצוק מלאים.

משה רעיא מהימנא קיים את שליחותו כפי שהצטווה, התרה בפרעה שישלח את בני ישראל, אך התוצאות לא נראו לעין, לא רק שאין הרווחה, אלא: **"ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה" – דברים אלו שוטח משה רבינו לפני הקב"ה.**

בתוך דיבורים אלו מתגלה לפניו השי"ת ויודבר אלוקים אל משה – וידבר – דיבר עמו משפט – על שדיבר ואמר: **"למה הרעות לעם הזה" (רש"י).**

נכון; שזה נראה "הרעות" אך: **"אני שמעתי את נאקת בני ישראל ואזכור את בריתי"**. מדת הרחמים נשאת גם אם היא מלובשת בדין ובהסתרה: **"רבי יהודה אמר: כך אמר משה, בשעה שאמרת לי ועתה לכה ואשלחך אל פרעה במידת רחמים אמרת לי, שאתה עתיד לגואלן, שמא עד שבאתי נהפכה למידת הדין; אמר הקב"ה אני ה' – במידת רחמים אני עומד"** (מד"ר).

וכך מנהיג הקדוש ברוך הוא את עולמו

היה זה פעם, כשדיבר רביה"ק מוהר"ן מברסלב זי"ע על דרכי ה' הנעלמים – סיפר עובדה זו: בכפר נידח, גר יהודי דלפון שפרנסתו הייתה מכך ששכר בית מרוח מפרץ העיירה לשלוש שנים. כשהתקרב תום זמן השכירות, והיו יוצאים למכרז חדש – כבר ידעו בני הכפר, שזכות שכירת בית מרוח זו שייך ליהודי זה, ולא להתחרו עמו להעלות סכום השכירות.

אולם בשנה אחת – אחד מיהודי הכפר החליט להתחרות עמו, והעלה את הסכום פי כמה מונים שהיה עד כעת, ולבסוף זכה בשכירות.

אותו עני שהפסיד את ביתו ומחייתו, היה מוכרח לצאת בסערת ימי החורף יחד עם בני ביתו לבחוץ, לקור ולכפור, בעוד שהשוכר החדש גר בפנים לבדו.

שוכר חדש זה היה חשוך בנים, ומה גדול היה הפלא שדווקא בשנה זו, ששכר את בית המרוח וקיפח את העני שהושלך לרחובה של עיר, נולד לו בן – לאחר שנים רבות שלא זכה להיפקד בפרי בטן.

כשסיים רבינו לספר סיפור זה, התבטא ואמר: **"וכך מנהיג הקדוש ברוך הוא את עולמו..."** כלומר; דרכי ה' נעלמים מבינתנו. לא! אין אנו מבינים דרכיו הנעלמים.

האור והישועה נמצאים – גם אם אינם נראים

כל פרי קדמה לו קליפה. יש את הפרי – אך זה מכוסה בקליפה, לפעמים בקליפה רכה ולפעמים בקליפה קשה, אך מתחת למעטה הקליפה מסתתרת שם מתיקות הפרי.

"באמת אפילו בכל ההסתתרות, ואפילו בהסתתרה שבתוך הסתרה, בוודאי גם שם מלוכש השם יתברך. כי בוודאי אין שום דבר שלא יהיה בו חיות השם יתברך, כי בלעדי חיותו לא היה לו קיום כלל".

(ליקוטי מוהר"ן נו).

האור והישועה נמצאים גם בתוך הדחק – ואף שלפעמים הם מוסתרים ונעלמים מעיני האדם.

המשפך הפנימי פרישה

סיפורים מאירים

סיפורי פרשה בנושאת רביה"ק מוהר"ן מברסלב ותלמידיו זי"ע

"העיתור אל ה'" (שמות ח ד)

התגברות מיוחדת בעבודת התפילה

כמה וכמה סיפורים – סיפור רבינו מהבעל שם טוב, והננו לפנינו עוד סיפור שהתרחש אז בימי הבעל שם טוב – כפי שסיפר רבינו.

בקירבת מגורי הבעל שם טוב דר אברך אחד שהצטיין בבקיאותו הרבה בתורה, אך היה מתנגד לדרך של הבעל שם טוב. ביקש הבעל שם טוב מאנשיו שיקרבו את האברך הלזה.

התלמידים השתדלו בדבר, עד שהביאו לפני רבם. אך כאשר הגיע אל הבעל שם טוב, לא הביט בו הצדיק כלל, ואפילו שלום לא נתן לו... הדבר ציער מאוד את האברך, הוא ניסה שוב ושוב לעורר תשומת הבעל שם טוב אליו, הוא ניסה גם להתפרץ אליו בכוח, אך ללא הועיל; הבעל שם טוב כאילו לא השגיח בו...

וכאשר ליבו של האברך לא יכל יותר לעמוד בחומת האדישות, התפרץ לחדרו של הבעל שם טוב בלב שבור ומרותח, בהכנעה רבה ומזיל דמעות כמים, או אז הביט בו הבעל שם טוב – והחל לקרבו... הבעל שם טוב עודדו שיעמוד כצור חלמיש, ולא יתפעל מן ההתנגדות שתקום כנגדו, כי מחלוקת קשה תפרוץ עמו, תחילה בביתו, ואחר כך עם שכניו, אנשי עירו וכל העולם כולו! ואפילו העופות יפריעו בעדו מלעבוד את השם יתברך.

כדברי הבעל שם טוב כן היה. תחילה קמו עליו אנשי ביתו, ולאחר מכן – שכניו ואנשי עירו, עד שהכל כאילו הקימו כנגדו חומה בצורה של התנגדות.

פעם, בעמדו בתפילה בהתלהבות ובדבוקת, מכוון כוונות כפי שלמדו רבו הבעל שם טוב, חלף עבר על פניו תרגול הודו, והחל לקרקר כנגדו ולבלבלו. צער רב הצטער האברך ולבו נתמלא רוגז: הכיצד יכול להיות שתרגול הודו יפריע לו בתפילה חמה ולוהטת כזו!

אולם בכך זה לא הסתיים... התרגול התקרב אליו, והחל לנקר את בגדיו – לא פחות ולא יותר... אך האברך הלה התגבר והמשיך בתפילתו כמקודם.

אולם חלפו רק דקות מספר – והתרגול מופיע שוב, מצפצף ומקרקר כנגד האברך. הופעת התרגול בשנית ציערה אותו ביותר והוא שוב הניס אותה.

אך כאשר התרגול הופיע בשלישית להפריע לו בתפילתו, יצא האברך מגדרו, הזעם פעפעע בו נגד העוף המטופש, שלא מצא מטרה נאה יותר להתגרות בה. ברוב זעמו רץ לרוצץ גולגולתו של העוף החוצפן. אך לפתע נזכר בדברי הבעל שם טוב, כי גם העופות יתגרו בו, ואז שכך זעמו... לאחר כל הניסיונות הללו הפך האיש למקורבו של הבעל שם טוב ועלה מעלה מעלה...

"ואהרן אחיך ידבר אל פרעה" (שמות ז ב)

רבי אהרן יוצא לפגישה עם הפריץ

עני מרוד היה החסיד הנודע רבי אהרן קיבליטשער, בביתו אין כל, ריצפת ביתו אף לא מרוצפת, השולחן שבביתו מוצמד לקיר זקוף על שני רגלים, וכן שאר רהיטי הבית.

אך כל זאת לא מנועו מלצאת כל יום מחוץ לעיר להתבודדות כמעט למשך כל היום, אף ביום קיץ במשך שבע עשרה שעות, וזאת, לאחר קומו בחצות, מדי לילה, בדיוק בעת נקודת חצות ממש, וללא שעות, כי לרוב ענייתו לא היה לו מעות אף לקניית שעון. וסיפור חתנו רבי לוי יצחק בנדר: שהיה חותנו מעירו מדי לילה מכוון ממש בעת חצות כי לרבי לוי יצחק היה שעון.

ואחר תפילתו בסיום פת שחרית – חתיכת לחם מרוחה בשום, היה מצחצח את נעליו כמכין עצמו ללכת לבקר אדם חשוב, וכששאלה אותו זוגתו: רבי אהרן, להיכן הנך הולך? היה עונה לה: עסקים שונים יש לי אצל הפריץ... וצריך אני להיות אצלו לרגל עיסוקי. והיא בתמימותה שואלת אותו וכי כל יום צריך הנך ללכת לפריץ?

טרם יציאתו לקח עמו סל עם ספרים והולך ומתבודד ביערות שבסביבה, וכך נהג רוב ימיו, עד לסוף ימיו ממש.

בזכות רבי אהרן מבטל הפריץ את הגזירה

הפריץ שבעיר קיבליטש, העריך אותה מאד את החסיד רבי אהרן קיבליטשער, וכשהיה מחלק תבואה לעני העיר נתן גם לרבי אהרן, כדי שיחלקם לעניי ישראל, והיה מקבל דעתו בכל ענייניו.

היה פעם יהודי עני אחד מבורך בבנים שלא שילם דמי שכירות ביתו לפריץ, באו שליחי הפריץ וגרשו אותו באמצע החורף החוצה, וכמה שניסו לבטל את רוע הגזירה לא יכלו בשום אופן לבטלו. והנה, קרה נס, ובבית תפלותו של הפריץ נעשה רעש באמצע הלילה – והתחלו פעמוני הכנסייה לצלצל בעצמם, וכך היה כמה לילות, נבהל הפריץ מאוד ובה במורא אל רבי אהרן לשמע חוות דעתו בדבר מישונה זה, אמר לו רבי אהרן: דבר זה מתרחש, שמום שאביך המנוח, אין לו מנוחה בעולם האמת, מחמת העוולה שעשית ליהודי העני הזה. נכנסו הדברים לליבו והחזיר את היהודי לדירתו, ועוד שיפץ אותה מחדש, ותמך מכספו ביהודי.

רבי לוי יצחק בנדר – היה מספר – שהכיר עוד את היהודי הזה.

בחסם ובהתלהבות

מן הספר חסידא ישיש העתים

לְיָדֵינוּ יָקָרִים! נמצאים אנו בימי החורף הקרים, בחוץ קר אך בפנים בלב שלנו צריך להיות חם, להתחמם בדברי תורה, בדבורי התפלה. להתלהב לדבר מורה, לא להיות ישנוניים וקרים – שפך מתגבר הקר גם בלבנו פנימה – אלא להתלהב בתמימות ובאש קדש.

תענוג מיוחד הוא ללמוד תורה בחורף, כשבחוץ קר, וטפות הגשם מטפטפים על החלונות, ובפנים בית המדרש, בתוך התפה, או בפנים הבית, אנו מתחממים באש התורה, באמר אביי, אמר רבא. אנו מתפללים בהתלהבות בקל הפוח, וכמו שכתוב "כל עצמותי תאמרנה" וכן מתחממים אנו בתמימות של קדשה, תמימות של תורה ותפלה, דרך ההתלהבות בקל ה"ברע". ספר פנים החסיד רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל, שפגש פעם באחד מימי החורף הרוסי הקשה והחורף לצממות, את החסיד שעבד את קונו בקל לב ונפש רבי מתתיהו הפהן מאומן, והתחיל לומר באזניו חדושים יפים ונפלאים בעבודת השם, מתבל בדבורי התעוררות והתחזקות, והקר חודר בעצמותי וממש אני עומד לקפא.

פנית לרבי מתתיהו ואמרתי לו: אינני יכול לסבל יותר את הקר הנורא הזה... ואילו רבי מתתיהו הביט בי בתמהון: לא קר לו בכלל... כי כל מוחו ובלבו היו בדברי תורה שהלהיבו וחממו את גופו – עד שלא ארגיש בקר הנורא. נתחמם גם אנו בתורה ובתפלה בהתלהבות ובחיות. ועוד יותר, דוקא בימים חרפיים אלו.

ה'. וכדברי הרמב"ם: (הל' דעות פרק ו') שדרך ברייתו של האדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר חבריו.

'קח מטכ ונסה ידך על מימי מצרים... והיו דם. והיה דם בכל ארץ מצרים' (ז' יט)

מפרשי התורה עומדים בכפילות הלשון "והיו דם - והיה דם". ויש לומר ע"פ המובא בליקוטי מוהר"ן (תורה ו) עיקר התשובה שישמע בזיונו וידום וישתוק, וע"י "הדם" ניתקת דמו שבחלל השמאלי שבלב ששם מדור היצה"ר, כמ"ש "ולב כסיל לשמאל". ולפי"ז מתפרש "והיו דם - והיה דם" שע"י הדמימה זוכים לדמימת התאוות.

"ונתתי אותה לכם מורשה" (ו' ח') מורשה עם מ' ולא ירושה עם י'. אפ"ל; רמז למ' שנה שהיו במדבר עד שירשו את הארץ.

"ועל כל מקוה מימהם" (ז' ט"ז) אפ"ל: כל בגימ' חמישים, כוחו של מקוה שמעלה את האדם מחמישים שערי טומאה לחמישים שערי טהרה. וכדברי המשנה "לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם" ש"מ" - חמישים, מהותו של מקוה שנמשך משער הנר"ן (ליקו"מ תורה נ"ז) מטהר את בני ישראל.

ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת ליבו גם לזאת" (ז' כ"ג) "ויפן" - מלשון המשנה: "ואל תאמר כשאפנה אשנה שמא לא תיפנה", וזהו: "ויפן" ש"בא אל ביתו" ודחה את אזהרת משה, לכך נתקיים בו: "ולא שת לבו גם לזאת", המשכו של המשנה: "שמא לא תיפנה".

עוד אפשר להוסיף בדרך צחות באמירה החסידית "והם לא ידעו את דרכי" והם - לשון "והי"ם" - בשפת ה"אידש" משמעותו: ב"בית", שבבית יותר קשה לעבודת ה' מאשר בבית המדרש. וזהו: "ויבא אל ביתו ולא שת ליבו גם לזאת".

"ויסר הצפרדעים ממני ומעמי" (ח, ד) פרעה הרשע חשב לפני כן על עצמו ואח"כ על עמו – כדבריו: "ממני ומעמי". ולעומת זאת להבדיל: משה רבינו כשהתפלל לה' לאחר - שפרעה היצר יותר לעם ישראל כשמשה ואהרן דיברו עמו, ובני ישראל היה להם טענות קשות עליהם באמרם: "ירא ה' אליכם וישפוט אשר הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה..." (שמות ו' כ"א) הזכיר וביקש מקודם על בני ישראל ורק לאחר מכן הזכיר אותם, כדברי הפסוק (שם כ"ב): "למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתני", מקודם לעם ואח"כ שלחתני.

ועיוין בליקוטי מוהר"ן (ע"ט) על המסירות נפש שיש להצדיק, ובייחוד משה רבינו על כלל ישראל - בכתבו: "כי משה מסר נפשו בעד ישראל, כי ידע שפלותו באמת, וידע חשיבות וגדולת וגדולת ישראל, כמו שכתוב: "והאיש משה עניו מאוד מכל האדם, ומחמת זה מסר נפשו וחיותו בעדם".

"והיה לכנס" (ח' י"ב) כנס חסר י'. ובהמשך הכתוב "היה כנים בכל ארץ מצרים" עם י'. אפ"ל: ע"פ דברי חז"ל (סוכה ה') "שמעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה". ולכן כשהכה בעפר הארץ חסר י', אך בהמשך שזה התפשט כבר באדם ובבהמה כתוב: כנים מלא עם אות י'.

נכנים מדר ויישוב הדעת במהלך חיינו ובהנהגתנו והמציאות תקבל מימד של חן ונעימות...

זוית ראיה <<

בחסם ובהתלהבות

מן הספר חסידא ישיש העתים

לְיָדֵינוּ יָקָרִים! נמצאים אנו בימי החורף הקרים, בחוץ קר אך בפנים בלב שלנו צריך להיות חם, להתחמם בדברי תורה, בדבורי התפלה. להתלהב לדבר מורה, לא להיות ישנוניים וקרים – שפך מתגבר הקר גם בלבנו פנימה – אלא להתלהב בתמימות ובאש קדש.

תענוג מיוחד הוא ללמוד תורה בחורף, כשבחוץ קר, וטפות הגשם מטפטפים על החלונות, ובפנים בית המדרש, בתוך התפה, או בפנים הבית, אנו מתחממים באש התורה, באמר אביי, אמר רבא. אנו מתפללים בהתלהבות בקל הפוח, וכמו שכתוב "כל עצמותי תאמרנה" וכן מתחממים אנו בתמימות של קדשה, תמימות של תורה ותפלה, דרך ההתלהבות בקל ה"ברע". ספר פנים החסיד רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל, שפגש פעם באחד מימי החורף הרוסי הקשה והחורף לצממות, את החסיד שעבד את קונו בקל לב ונפש רבי מתתיהו הפהן מאומן, והתחיל לומר באזניו חדושים יפים ונפלאים בעבודת השם, מתבל בדבורי התעוררות והתחזקות, והקר חודר בעצמותי וממש אני עומד לקפא.

פנית לרבי מתתיהו ואמרתי לו: אינני יכול לסבל יותר את הקר הנורא הזה... ואילו רבי מתתיהו הביט בי בתמהון: לא קר לו בכלל... כי כל מוחו ובלבו היו בדברי תורה שהלהיבו וחממו את גופו – עד שלא ארגיש בקר הנורא. נתחמם גם אנו בתורה ובתפלה בהתלהבות ובחיות. ועוד יותר, דוקא בימים חרפיים אלו.